

Visegrádská čtyřka – 10 let členství v EU

Jan Jedlička, Juraj Kotian, Rainer Münz

EU Office České spořitelny

Erste Group Research

EU OFFICE

Česká spořitelna, a.s.
Budějovická 1518/13a,b
140 00 Praha 4

tel.: +420 956 718 012

fax: +420 224 641 301

EU_office@csas.cz

<http://www.csas.cz/eu>

Jan Jedlička

+420 956 718 014

jjedlicka@csas.cz

Iva Dlouhá

+420 956 718 015

idlouha@csas.cz

Jana Majchráková

+420 956 718 012

jmajchrakova@csas.cz

Tomáš Kozelský

+420 956 718 013

tkozelsky@csas.cz

Obsah

Ekonomický dopad členství v EU pro země V4	3
Hlavní výhody členství v EU pro země V4.....	8
Vnitřní trh.....	8
Finanční odvody a dotace	8
Pozitivní čistá pozice vůči společnému rozpočtu EU	9
Klíčové výzvy	9
Populační trendy v zemích V4.....	11
Populace v centrální Evropě: obecné trendy	11
V4 v geopolitickém kontextu	12
Závěrečné shrnutí	13
Přílohy	14

Ekonomický dopad členství v EU pro země V4

Země V4¹ vstoupily do EU v roce 2004 a byly tehdy považovány spíše za země ekonomicky slabší, ale zato s **obrovským růstovým potenciálem**. S počtem obyvatel přes 64 milionů, což představuje 13 % z EU28, činil jejich celkový ekonomický výstup v roce 2003 jen okolo **3,7 % průměru EU28**.

Po deseti letech členství v EU se země staly ekonomicky silnějšími a jejich význam pro Evropskou unii vzrostl. Ekonomická síla zemí V4 vzhledem k EU28 měřená ukazatelem HDP se za posledních deset let zvýšila téměř o polovinu **na 5,4 %**. Ekonomický význam je nejvíce patrný v oblasti zahraničního obchodu. **Podíl exportů zemí V4** vůči EU28 během deseti let **vzrostl z 5,8 % na 9,1 %**.

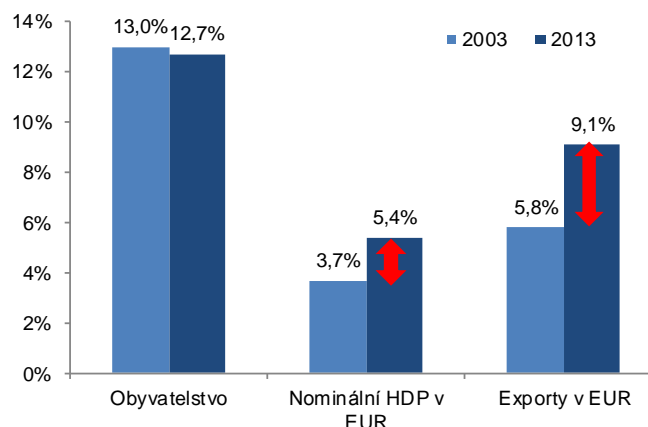
Během posledního desetiletí se ekonomiky zemí V4 v oblasti příjmů silně přiblížily ostatním zemím EU. Hrubý domácí produkt na obyvatele zemí V4 měřený standardem kupní síly se zvýšil ze 49 % průměru EU15 v roce 2003 **na 65 % v roce 2013**. Tím se rozdíl v příjmech mezi zeměmi V4 a starými členskými státy EU snížily o 1/3.

V souladu s teorií přiblížování příjmů země s nižší počáteční ekonomickou úrovní (jako je **Slovensko a Polsko**), rostly mnohem rychleji než vyspělejší **Česká republika**. **Maďarsko** v příjmové konvergenci bohužel trochu zaostalo, zejména v důsledku domácích politických chyb. Dvouciferný deficit v období 2003-06 a neortodoxní opatření podkopaly růstový potenciál Maďarska, který překonaly jak Polsko, tak Slovensko.

Pokrok zemí V4 je však patrný i v jiných ukazatelích, jako např. v **indexu kvality života**. Tři ze čtyř zemí V4 za posledních 10 let poskočily v žebříčku kvality života směrem nahoru, navíc **Česká republika předčila i Itálii a Spojené království**.

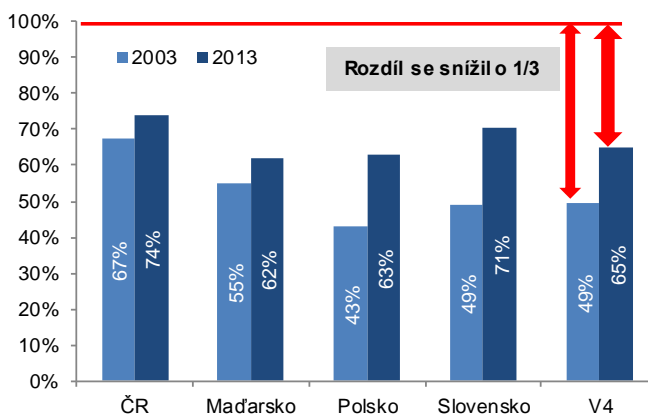
Index je sestaven z průměrného pořadí zemí v hodnocení 10 ukazatelů, které podle Eurostatu² mají významný vliv na kvalitu života (jako je např. **střední délka života, předčasné ukončení školní docházky, příjmová nerovnováha, rozdíl v platech mezi muži a ženami** apod.). V posledních deseti letech patřilo Slovensko, Česká republika a Polsko mezi pět zemí, jejichž skóre se zlepšilo nejvíce. Maďarsko se naopak umístilo na předposledním místě před Řeckem.

Ekonomický význam zemí V4 v posledních 10 letech (% EU28)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

HDP na obyvatele v PPS (% EU15)

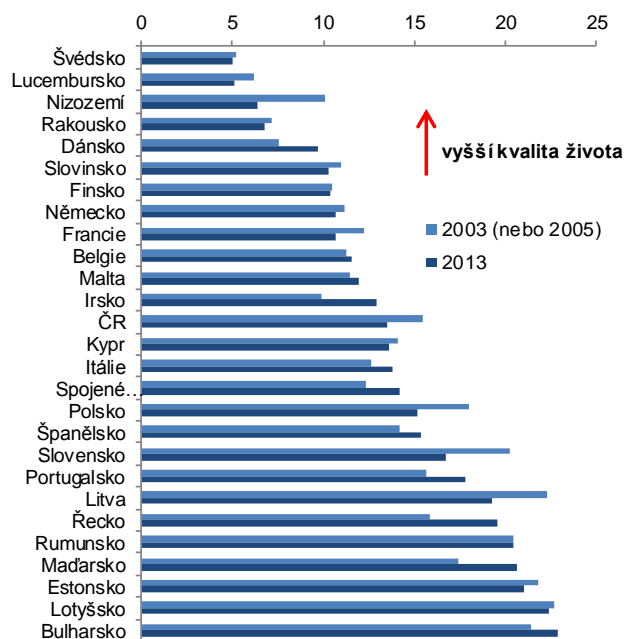
Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

¹ Visegrádská skupina, někdy také nazývána jako Visegrádská čtyřka nebo V4 je aliance čtyř států střední Evropy – České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska.

² Ukazatele "kvality života" byly původně vydané Eurostatem za rok 2012, dne 19. března 2013.

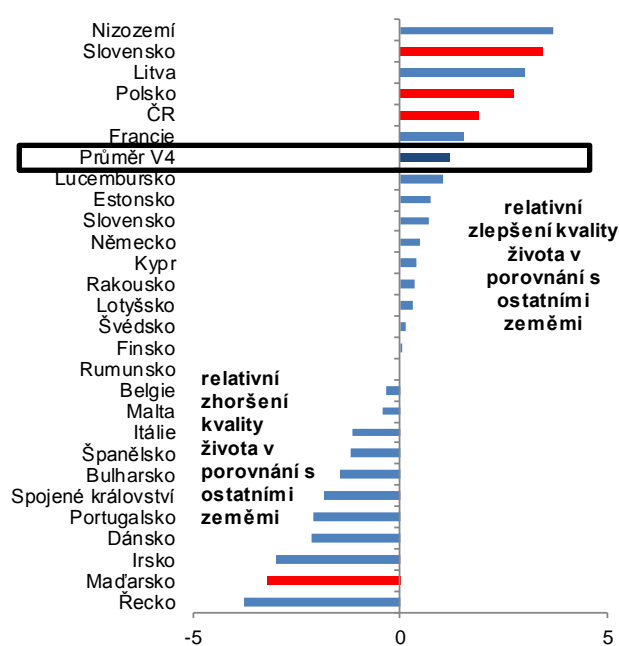
(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-19032014-CP/EN/3-19032014-CP-EN.PDF). Celkový index jsme vytvořili na základě průměrného pořadí ve všech kategoriích. Vzhledem k dostupnosti dat jsme potřebovali vynechat jednu proměnnou „znečištění ovzduší“ (PM10) a mírně pozměnit definici „vražď“, použili jsme roky 2003-2006 (v případě Rumunska jsme pro medián příjmů a pro schopnost uskutečnit nečekané výdaje použili jako referenční rok 2007).

Index kvality života

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Změny v indexu kvality života (2013 vs. 2003)

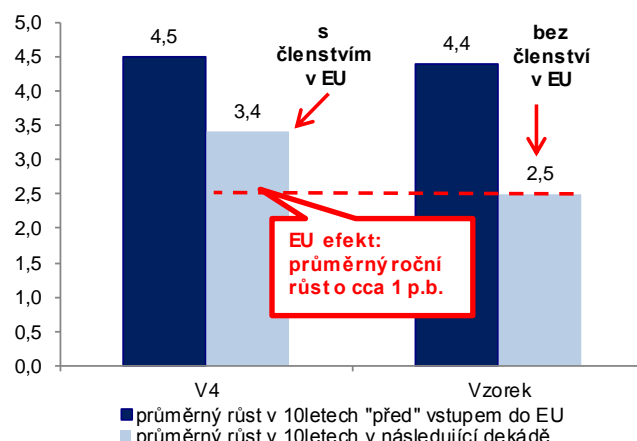
Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Můžeme říci, že členství v EU má celkově **pozitivní dopad na rozvoj a bohatství zemí V4**. Ale je poměrně těžké velikost těchto účinků přesně změřit. Aby bylo možné odhadnout dopad členství zemí V4 v EU na hospodářský růst, vytvořili jsme vzorek evropských zemí (**Rakousko 1965-75, Norsko 1969-79, Portugalsko 1967-77 a Španělsko 1967-77**), které zažily podobný hospodářský růst v rámci jedné zkoumané dekády (a nebyly členy EU ani v následujícím desetiletí) jako země V4 v letech 1993-2003.

Poté jsme porovnali **rozdíl růstu v další dekádě**, který by nám mohl dát hrubý odhad toho, jak by měla konvergence příjmů ve V4 přirozeně probíhat v případě, že by země V4 neměly podporu v členství v EU. Vzhledem k porovnání průměrného růstu zemí V4 vůči vybraným zemím EU odhadujeme, že **díky členství v EU se průměrný roční růst HDP v zemích V4 zvýšil o 1 procentní bod za posledních deset let**.

Výrazně se také zvýšil **příjem v nominálním vyjádření**. Od svého vstupu do EU mají více než dvojnásobnou hodnotu ukazatele HDP na obyvatele v EUR na Slovensku a Polsku. V České republice došlo za posledních deset let k více než 70% nárůstu, zatímco v Maďarsku pouze k 36% růstu HDP na obyvatele v EUR. Nicméně i tak je **růst zemí V4 dost velký pro překonání starých zemí EU15**.

Očekávaný dopad členství v EU na průměrný růst HDP zemí V4 (v %)

Zdroj: AMECO, Erste Group Research

Přibližování HDP v nominálních hodnotách bylo silně ovlivněno kurzovými výkyvy, kdy znehodnocení měn zemí V4 během krize zpomalilo nebo dokonce částečně odvrátilo proces sblížení.

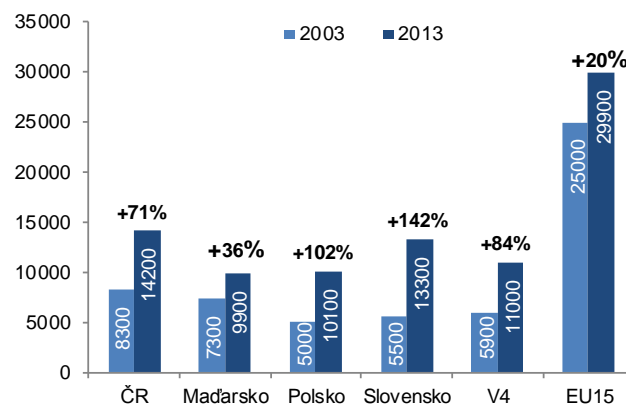
Maďarsko je jedinou zemí, kde je aktuální měna slabší (- 22 % oproti euru) v porovnání s dobou před jeho vstupem do EU. Důvodem je zejména vysoká vnější nerovnováha při vstupu země do EU a vysoká akumulace zahraničního dluhu.

Slovenská měna posílila nejvíce ze zemí V4 (26 % do poloviny roku 2008), neboť se Slovensko rozhodlo připojit k euru, které chránilo měnu proti vysokým výkyvům v průběhu finanční krize. Navíc se Slovensku podařilo stanovit fixní přepočítací koeficient na svém maximu v roce 2008 při horní hranici flukтуаčního pásma.

Přijetí eura však bylo spojeno s náklady, které nebyly před vypuknutím finanční krize tak zřejmé. Zafixování směnného kurzu na vysoké úrovni sice pomohlo zkrátit inflační riziko spojené se zavedením eura na Slovensku, ale naopak uškodilo, když region zasáhla krize a jeho měna nemohla depreciovat jako měny ostatních zemí skupiny V4. **Slovensko tak ztratilo 10–15% cenové konkurenceschopnosti** vůči zemím V4 právě kvůli silnému a rigidnímu měnovému kurzu.

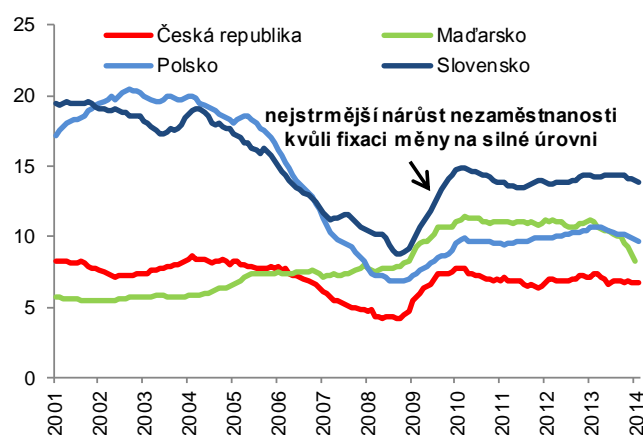
Tento šok do sebe vstřebal hlavně trh práce, a proto nezaměstnanost na Slovensku vyskočila více než v jiných zemích V4.

HDP na obyvatele v EUR

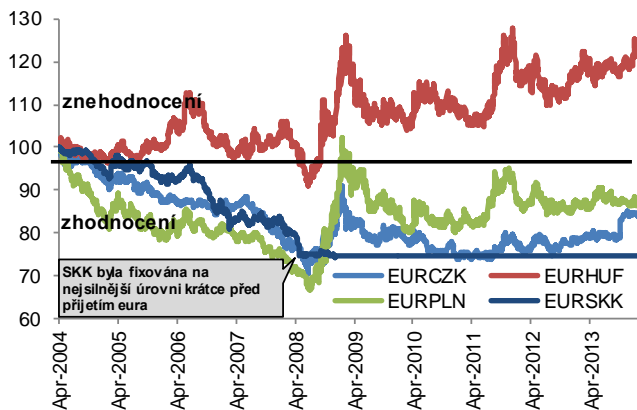
Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Míra nezaměstnanosti (sezónně očištěno, %)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

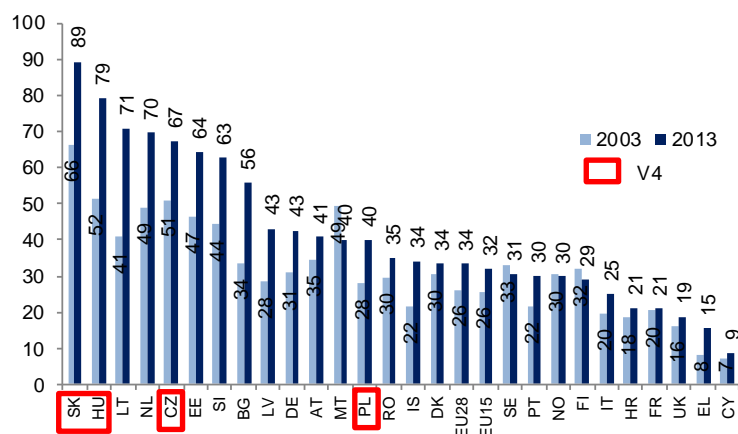
Směnný kurz (Index, 30. 4. 2004 = 100)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Členství v EU **rozšířilo exportní příležitosti** států skupiny V4. Vzhledem k tomu, že tři ze čtyř zemí V4 (**Slovensko, Maďarsko a Česká republika**) patří mezi pět nejotevřenějších ekonomik EU, se jedná o jednu z nejdůležitějších výhod, které region získal. Země V4 tak předbíhaly v růstu exportu staré členské státy. Jejich exporty rostly třikrát rychleji než v případě států EU15. **Region V4 je nyní čtvrtým největším exportérem v EU28** (v roce 2003 byl na šestém místě), čímž se stal opravdovou těžkou vahou mezi evropskými vývozci.

Export zboží (v % HDP)

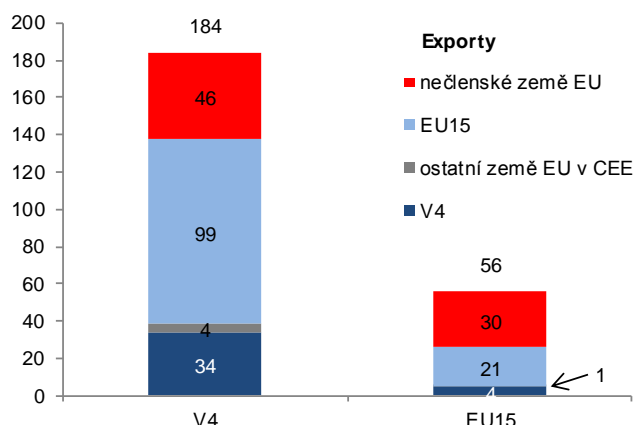
Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Největší exportéři EU28 (mld. EUR)

2003	2013
DE (661)	DE (1169)
FR (323)	FR (434)
UK (271)	NL (420)
IT (263)	V4 (398)
NL (233)	IT (390)
V4 (155)	UK (359)
SE (92)	SE (129)
AT (78)	AT (128)
DK (57)	DK (83)
FI (46)	FI (56)
PT (31)	PT (49)

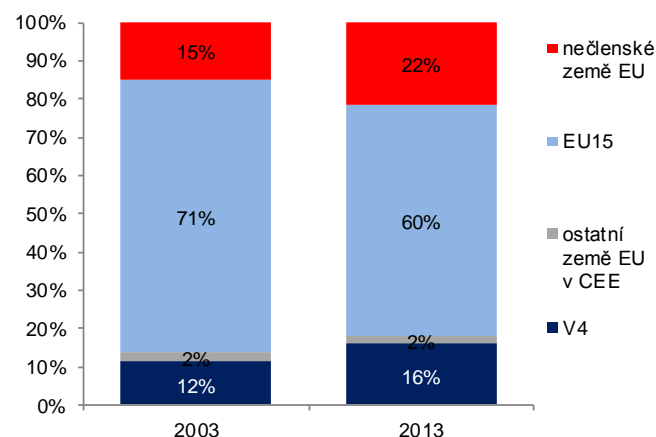
Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Příspěvky k růstu exportu (2003–13, %)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Geografické rozčlenění vývozu zemí V4

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

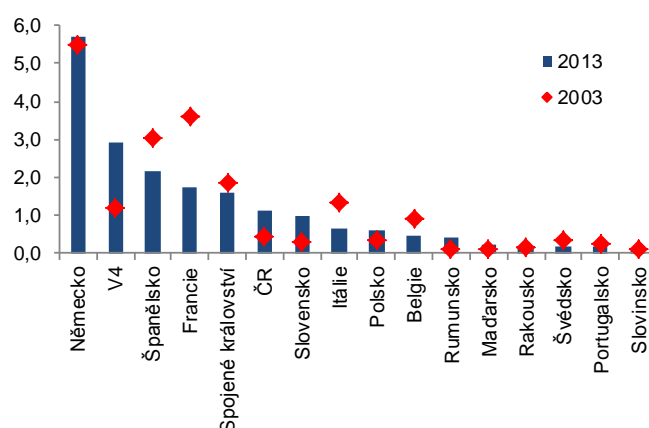
Nejvíce export rostl díky vývozům do starých členských států. Ale země skupiny V4 byly úspěšné i na vnějších trzích – jejich exporty do zemí mimo EU28 se od roku 2003 zečtyřnásobily. Rozšíření EU znamenalo jedinečnou příležitost pro firmy v západní Evropě, aby si rozšířily či nově vybudovaly produkční kapacity v zemích V4, což by je učinilo konkurenceschopnějšími jak na vnitřním trhu EU, tak na trhu vnějším.

Výroba aut se stala nejprominentnějším exportně-orientovaným odvětvím v zemích V4, jež vytrvale překonávaly produkci automobilů starých členských států a staly se po **Německu** jejich druhým největším výrobcem.

Cenová konvergence musela postupovat v souladu s příjmovou konvergencí. Rozdíl cenových hladin obchodovatelného zboží byl vždy velmi malý – **největší potenciál měla cenová konvergence služeb**. Cenová hladina zemí V4 se zvýšila v roce 2012 na 56 % úrovně EU15, v roce 2003 to bylo 46 %. **Došlo tedy ke sblížení cen o 1/5.**

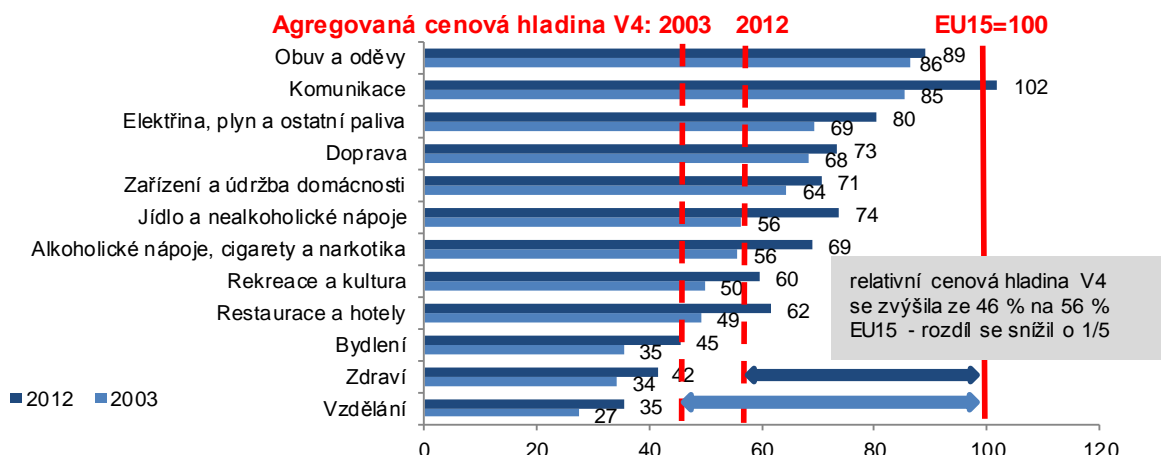
Nejvyšší cenové rozdíly zůstávají ve státech regulovaných službách, jako je zdravotnictví a školství. Důvodem je absence liberalizace těchto trhů a také záměr států poskytovat mnoho služeb zdarma, či jen s nízkými poplatky, i když tím může trpět jejich kvalita.

Výroba automobilů (mil.)

Zdroj: OICA, Erste Group Research

Průměrná cenová hladina zemí V4, vztaženo k EU15

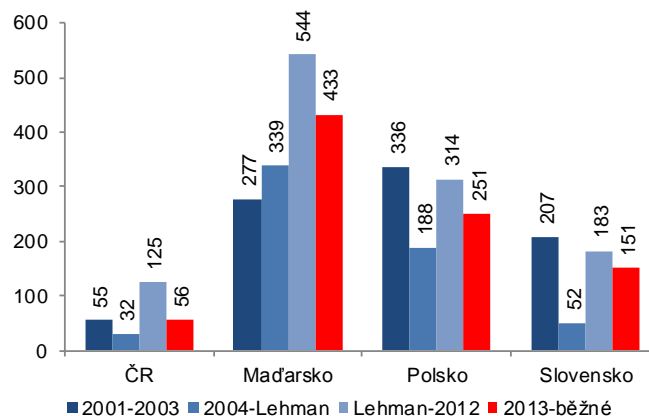
Zdroj: Erste Group Research

Členství v EU přineslo zemím V4 také **snížení rizikové prémie**. U dlouhodobých vládních dluhopisů došlo krátce před vstupem do EU a v několika dalších letech ke snížení spreadu. To se však netýká **Maďarska**, které bojuje s nedostatečnou fiskální disciplínou a zvyšující se nestabilitou. Během finanční krize dosáhly spready maximálních hodnot, ale teď jsou opět, s výjimkou Maďarska, zpátky pod předstupními úrovněmi.

Předtím než se státy skupiny V4 staly členy EU, zastávaly spodní příčky evropských ratingových žebříčků. Podle dlouhodobého hodnocení S&P bylo v lednu 2004 **Slovensko 25. z 28 současných členských států**. Od té doby se státy **Česko, Polsko a Slovensko** staly jedněmi z mála, jejichž rating se zlepšil. V ratingovém hodnocení se vyšplhaly o 8–12 pozic a dnes patří k 14 nejlépe hodnoceným zemím EU28. Toto se bohužel netýká **Maďarska**, které svůj potenciál promarnilo. Velikost veřejného a zahraničního dluhu, který se naakumuloval za poslední dekádu, a nekonvenční opatření (která podkopala budoucí růst maďarské ekonomiky), vedlo ke snížení ratingu Maďarska o 5 stupňů. Maďarsko nyní patří ke skupině pěti zemí z EU28 s nejhorším ratingem od S&P.

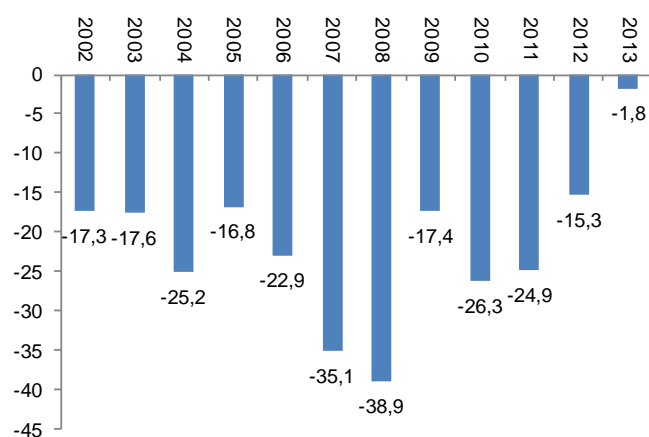
Divergence ekonomického vývoje zemí V4 byla silně určena finanční krizí – záleželo na zranitelnosti jednotlivých zemí stejně jako na reakci hospodářské politiky. Kvůli již v tehdejší době vysokému veřejnému i zahraničnímu dluhu mělo **Maďarsko** daleko méně možností, jak hospodářsky zasáhnout na začátku krize, než kolik mělo **Česko, Polsko a Slovensko**, které si mohly dovolit zvýšit své schodky skrze automatické stabilizátory. Navíc Česká republika a Polsko nebyly závislé na přílivu kapitálu ze zahraničí a depreciační neměla tak

Průměrný spread dlouhodobých vládních dluhopisů, vztaženo k Německu (bp)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research, Poznámka: Dluhopisy vydávané na domácím trhu

Bilance běžného účtu zemí V4 (mld. EUR)

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

devastující účinky na spotřebitele jako v Maďarsku (kvůli nižšímu počtu FX úvěrů v Polsku, resp. žádným FX úvěrům v Čechách).

Po 10 letech v Evropské unii a razantní úpravě salda zahraničního obchodu se region V4 stal odolnější vůči krizím. **Deficit běžného účtu platební bilance se, oproti hodnotám 20–30 mld. eur z minulého desetiletí, přiblížil k nule.** To znamená, že region je méně závislý na přílivu kapitálu a že je na stabilnější růstové trajektorii. Kromě Francie a UK (s deficitem běžného účtu 27, resp. 83 mld. eur v roce 2013) v současnosti není v EU členská země, které by měla hluboké schodky běžného účtu.

Hlavní výhody členství v EU pro země V4

Vnitřní trh

Vstupem do EU se podnikům ze zemí Visegrádské skupiny otevřely **nové obchodní možnosti**, když získaly přístup k vnitřnímu trhu s více než 500 miliony spotřebiteli. Vzhledem k rostoucí exportní dynamice v uplynulé dekádě u všech států V4 (viz výše) lze konstatovat, že **vnitřní trh byl pro země V4 jednoznačně přínosem**. Ačkoli byl vnitřní trh se zbožím formálně již saturován, stále zůstává prostor pro prohloubení vnitřního trhu službami, když v některých oblastech setrvávají protekcionistické překážky (např. v dopravě). Otevření pracovního trhu podnítilo (třebaže se zpožděním) vlnu migrace pracovní síly z V4 s následně pozitivními dopady na nezaměstnanost v regionu. Země V4 rovněž profitovaly z liberalizace trhů, zejména dříve monopolizovaná odvětví (např. **energetika, telekomunikace a letectví**) se musela otevřít konkurenci, což mělo pozitivní efekt na koncové spotřebitele.

Finanční odvody a dotace

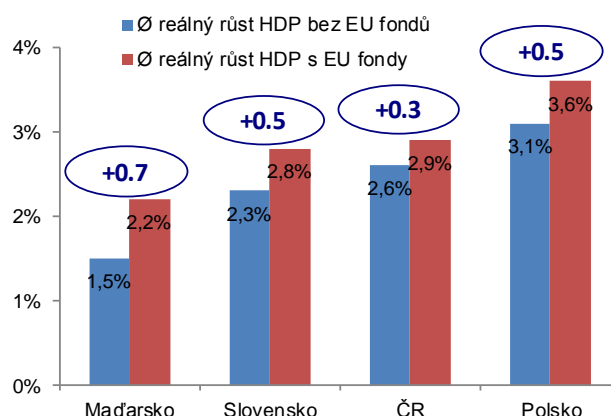
Členství v EU přineslo zřejmé finanční výhody především méně rozvinutým zemím, a to v podobě programů dotací z fondů EU.

Kohezní politika, která je zaměřená na zmírnění regionálních rozdílů v Evropské unii, byla v této souvislosti nejdůležitějším institutem – alespoň co se týče rozpočtu. V minulém rozpočtovém období 2007-2013 bylo přiděleno zemím V4 celkem **130,9 miliard eur** (v průměru 2,8 % ročního HDP) na realizaci rozvojových projektů. Infrastrukturní projekty spotřebovaly největší část z prostředků EU fondů, následovány na druhém místě projekty z oblasti životního prostředí a na třetím místě podporou malých a středních podniků a investic do výzkumu a vývoje. Nejzřejmější byl pozitivní vliv těchto dotací v Polsku, kde v době finanční krize pomohly vyšší veřejné investice výrazně zamezit recesi v roce 2009.

V našem reportu „**Kohezní politika a ostatní finanční programy EU v letech 2014-20³**“ jsme došli k závěru, že alokace prostředků z fondů EU pro nastávající programovací období by mohla dosáhnout úrovně „Marshallova plánu“ pro tento region. Částka vyhrazená pro země Visegrádské skupiny činí pro roky 2014-20 celkem **135,4 miliard eur**.

Vyčíslili jsme pozitivní vliv kohezní politiky na růst HDP – pokud budou prostředky z fondů EU využity efektivně na investice podněcující hospodářský rozvoj, pak by se roční míra růstu HDP měla zvýšit o 0,3 procentního

Průměrný roční příspěvek fondů EU k růstu HDP

Zdroj: Evropská komise, EU Office Česká spořitelna

³ <http://www.erstegroup.com/en/Press/Press-Releases/Archive/2014/3/11/EU-Cohesion-Police-2014-2020-Research-Zentral-Osteuropa>
http://www.csas.cz/static_internet/cs/Evropska_unie/Specialni_analyzy/Specialni_analyzy/Prilohy/euspa_kohezní_politika_2014-2020.pdf

bodů v případě České republiky až o 0,7 procentního bodu v Maďarsku, v Polsku a na Slovensku by měl průměrný příspěvek k hospodářskému růstu činit díky čerpání fondů EU okolo 0,5 procentního bodu.

Společná zemědělská politika (SZP) pomáhá zlepšit finanční situaci zemědělců v zemích V4 a umožňuje jim vykonávat zemědělskou činnost v horských a méně produktivních oblastech. Ačkoli před vstupem zemí V4 do EU bylo odvětví zemědělství charakterizováno nedostatečnou kapitalizací a zastaralými technologiemi, dnes patří podnikání v zemědělství mezi ziskové odvětví s nízkým rizikem. Kromě produkce potravin jsou také velmi podporovány venkovské oblasti, a to zejména pro svou nabídku rekreačních aktivit a estetické hodnoty. Proto je také oblast venkova jednou z částí společné zemědělské politiky a **finanční prostředky jsou zde směřovány do oblastí cestovního ruchu, řemesel a kultury**. Celková alokace společné zemědělské politiky pro země V4 na období 2014-2020 činí **57,4 mld. eur**.

Ostatní evropské programy: Vedle dotací na kohezní politiku a společnou zemědělskou politiku získávají země V4 finanční prostředky také z jiných evropských programů. Mezi nejvýznamnější z těchto programů patří **Horizont 2020**, který je zaměřen na investice do výzkumu a vývoje, dále program **CEF – Nástroj pro propojení Evropy**, jež podporuje dopravní, energetické a telekomunikační projekty, a také **Erasmus**, který umožňuje výměnu studentů a učitelů v rámci celé EU.

Pozitivní čistá pozice vůči společnému rozpočtu EU

Ve všech státech Visegrádské čtyřky příjmy z EU do národních rozpočtů vysoce převyšují národní příspěvky do kasy Evropské unie, čistá pozice těchto států tak byla vždy pozitivní.

Hlavní zdroj příjmů z rozpočtu EU připadá na strukturální fondy (kohezní politiku) s podílem, který se pohybuje mezi **55,8 % v Maďarsku a 59,1 % v České republice**. Na druhé straně 2/3 odvodů do evropského rozpočtu tvoří platby z vlastních zdrojů odvozených z výše hrubého národního důchodu členských států.

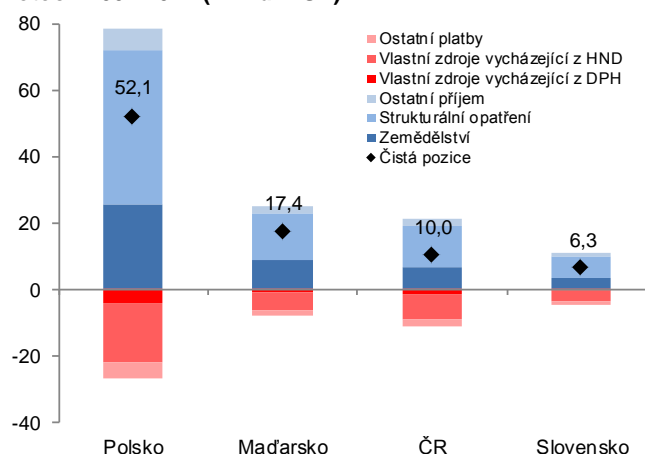
Klíčové výzvy

Finanční krize ukázala, že „stará“ kritéria zaměřující se na udržení veřejných financí na rozumné úrovni jsou neefektivní. Letos splní všechny státy V4 „starý“ **schodek ve výši 3 % HDP**. Nová fiskální pravidla definovaná v balíčku šesti opatření tzv. Six-pack a později zesílená ve Fiskálním paktu však stanovila ještě ambicióznější cíle. Podle nich musí mít státy strukturální deficit⁴ ve výši **0,5 % nebo 1 % HDP** (v závislosti na výši zadlužení daného státu) a postupně snižovat nadměrné veřejné zadlužení, pokud toto překročí 60 % HDP (to se týká pouze Maďarska).

Ze zemí V4 **ratifikovaly Fiskální pakt Slovensko, Polsko a Maďarsko** (na jaře roku 2012). **Česká republika** se rozhodla k jeho ratifikaci až v březnu 2014. Fiskální pakt by měl zajistit větší obezřetnost v sestavování rozpočtu. Především by měl bránit vládám v dobrých časech mít vysoké výdaje a během poklesu nebudou vlády tlačeny k přílišnému utahování opasků.

Přestože se státy Visegrádu zavázaly přijmout euro, zatím se členem eurozóny stalo jen **Slovensko**. V ostatních zemích to není příliš aktuální téma a nedá se očekávat, že by euro v nejbližší době přijaly. Dlouhodobé přínosy plynoucí z otevřenosti ekonomik států V4 a jejich exportní orientace na státy patřící do eurozóny jsou nicméně velmi silnými faktory k přijetí eura. V krátkodobém horizontu lze však některá negativa a rizika vstupu do eurozóny jen těžko přehlédnout.

Kumulativní čistá pozice zemí V4 vůči rozpočtu EU v letech 2004-2012 (v mld. EUR)

Zdroj: Evropská komise

⁴ Deficit očištěný o vliv hospodářského cyklu

Momentálně ani **Česká republika, Polsko či Maďarsko** nevytváří optimální měnovou politiku s eurozónou. Rovněž je potřeba přihlídnout k novým rizikům spojeným s dluhovou krizí a potřebou přispět do Evropského stabilizačního mechanismu.

Spory o ESM dokonce vedly k pádu vlády Radičové na Slovensku v roce 2011. Podle našich odhadů se příspěvky do tohoto záchranného evropského fondu mohou pohybovat mezi **12,4 miliardy eur v případě Maďarska až po 45,9 miliard v případě Polska**. Příspěvky do ESM ale můžeme spíše považovat za finanční aktiva (investice), zatímco veřejnost toto vnímá spíše jen jako náklady.

V současné době fiskální konsolidace představují **fondy EU** jeden z mála zdrojů fiskálních a investičních stimulů v zemích V4. Velkou výzvou pro státy je, aby se snažily finanční prostředky z fondů EU využívat co nejefektivněji. Ke konci roku 2013⁵ se ze zemí V4 v programovacím období 2007-2013 podařilo pouze **Polsku vyčerpat dvě třetiny (67,9%)** přidělených prostředků z fondů EU. **Maďarská míra absorpce je průměrná (59,3%), Slovensko (52,6%) a Česká republika (51,1%)** už jsou na tom s čerpáním o něco hůře. Pokud se má situace v oblasti čerpání evropských finančních prostředků co nejdříve zlepšit, je třeba, aby došlo k výraznému snížení byrokracie, k zavedení transparentních procesů při výběru jednotlivých projektů a k navázání užší regionální spolupráce mezi zeměmi.

Bankovní unie je další projekt, kterého se povinně účastní všechny země eurozóny, včetně Slovenska. Dobrovolná je účast pro členy EU, kteří stojí mimo eurozónu. **Polsko, Maďarsko a Česká republika** se rozhodly zůstat mimo, protože jejich bankovní sektor je zdravý a pevný, a proto by tyto země - alespoň ve střednědobém horizontu - nevyužívaly finanční mechanismy pomoci. Nicméně, je důležité, že tyto země neblokují jednání o bankovní unii a jsou aktivně zapojeni do diskuze na úrovni EU.

Česká republika, Slovensko a Maďarsko patří mezi malé až středně velké členy EU. Pokud chtějí prosazovat své zájmy na úrovni EU, je třeba, aby vytvořily koalici se svými přirozenými partnery – ostatními zeměmi V4. Všechny země V4 mají dohromady **64,4 milionů obyvatel** (více než má Spojené království); v Radě EU má pouze Německo a Francie silnější postavení (odvozené od počtu obyvatel). V Evropském parlamentu mají pak země V4 dohromady (se 106 poslanci) ještě silnější pozici než Německo s 96 poslanci.

Další velkou výzvou pro společnou evropskou budoucnost je potenciální střet dvou protichůdných tendencí, které jsou primárně spojeny se současnou dluhovou krizí a přijatými opatřeními.

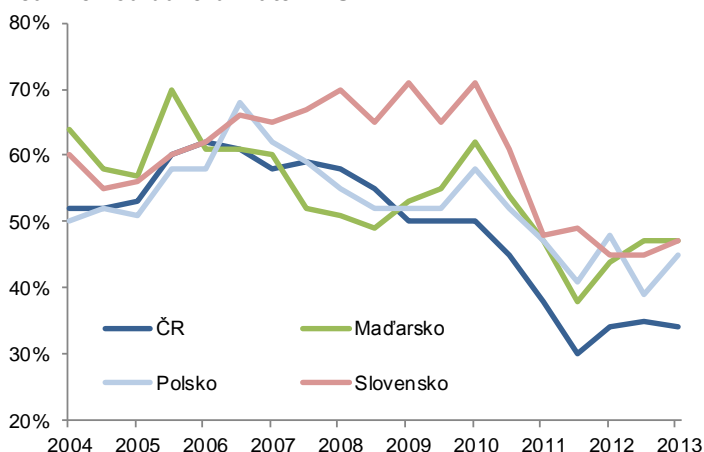
Tato opatření na jedné straně vedou k přirozenému urychlení evropského integračního procesu, ale na straně druhé jsou nepopulární mezi občany, což **vede k silnější podpoře euroskeptických politických stran**. Podobný vývoj je zřejmý i v regionu zemí V4. Evropská unie byla na svém vrcholu popularity v průběhu prvních několika let po rozšíření EU v roce 2004. Od roku 2008, kdy začala finanční krize, můžeme pozorovat klesající trend popularity EU, což lze do značné míry přičíst úsporným opatřením a globálnímu zpomalení ekonomiky.

Očekávaný kapitálový příspěvek zemí V4 do ESM

mld. EUR	Kapitálový příspěvek	Splacený kapitál	Záruky
Polsko*	45,9	5,2	40,7
Česká republika*	14,4	1,6	12,8
Maďarsko*	12,4	1,4	11
Slovensko	5,8	0,7	5,1

Zdroj: ESM, ECB, Česká spořitelna EO Office, *) odhad EU Office České spořitelny za předpokladu, že eurozóna = aktuální EU18 + ČR, Maďarsko a Polsko; kapitálový příspěvek = splacený kapitál + záruky

Podíl odpovědí "Spíše věřím" na otázku: "Jak velkou důvěru máte v EU"?

Zdroj: Eurobarometer

⁵ Podle pravidla N+2 mají země ještě další dva roky (do konce roku 2015) na to, aby utratila peníze z fondů EU určené pro období 2007-2013.

Populační trendy v zemích V4

Populace v centrální Evropě: obecné trendy

V zemích střední a (jiho)východní Evropy, které se členskými státy EU stávaly postupně v letech 2004, 2007 a 2013, žije **99 milionů obyvatel** a z toho 64 milionů v zemích V4, což představuje téměř **13 % všech obyvatel Evropské unie**. Největším (z pohledu počtu obyvatel) ze států V4 je s 38 milionů obyvatel Polsko. Nejméně obyvatel žije na Slovensku (5,4 mil.). V České republice i v Polsku populace během posledních let vzrostla, naproti tomu počet obyvatel v Maďarsku klesá.

Ve státech střední a (jiho)východní Evropy, stejně jako prakticky v celé Evropě, klesá porodnost a prodlužuje se pravděpodobná doba dožití. Ve všech státech V4 je úhrnná plodnost pod evropským průměrem, tedy pod hodnotou **1,6 dítěte na jednu ženu**. Nejnižší úhrnná plodnost ze států V4 je v Polsku (1,3 dítěte na jednu ženu).

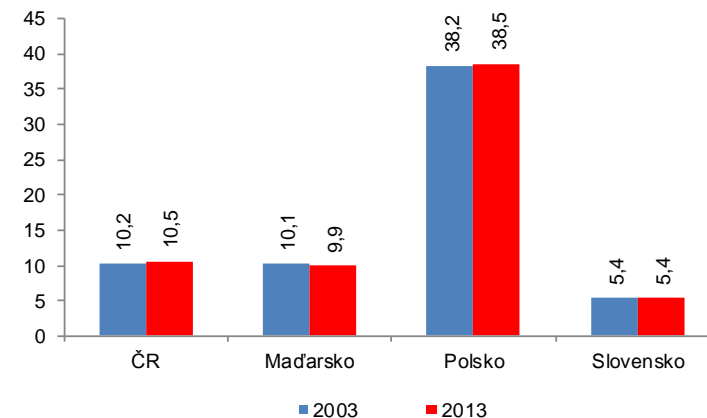
Naděje dožití (střední délka života) ve státech Visegrádské čtyřky je sice také pod průměrem Evropské unie, ale životní úroveň se v těchto státech za posledních 20 let zlepšuje (více viz první kapitola). Napomáhá tomu **snížení průmyslového znečištění**, zvyšování kvality potravin, přístup k lepší lékařské péči, stejně jako klesající počet pracovníků vykonávající těžkou manuální práci.

Naděje dožití ve státech Visegrádu je nejvyšší v České republice. **Střední délka českých žen je 80 let a mužů 74 let**. Nejnižší je naopak v Maďarsku (ženy: 78 let; muži: 71 let).

V následujících letech nepříznivě se vyvíjející porodnost a zvyšující se střední délka života povede ke stárnutí populace. Vzroste počet osob ve starším věku (tzv. stárnutí shora) a naopak poklesne počet produktivních obyvatel (stárnutí zdola), což bude mít negativní dopad na veřejné rozpočty.

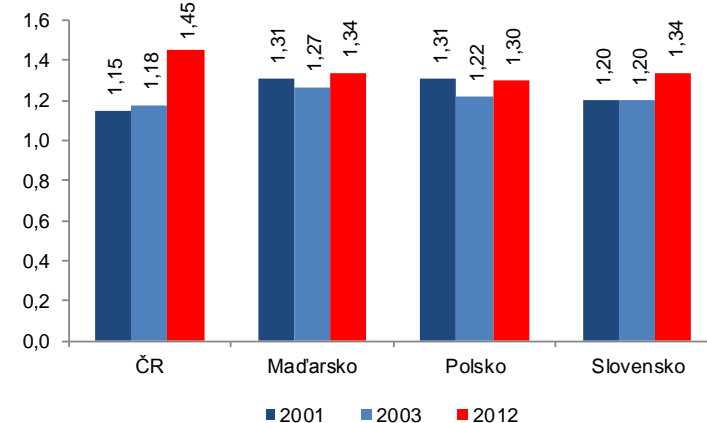
Důležitou roli ve vývoji počtu a složení populace ve střední a (jiho)východní Evropě hraje i **mezinárodní migrace a regionální mobilita**. Ve většině zemí střední a (jiho)východní Evropy byl během

Populace ve státech V4 (v mil.)

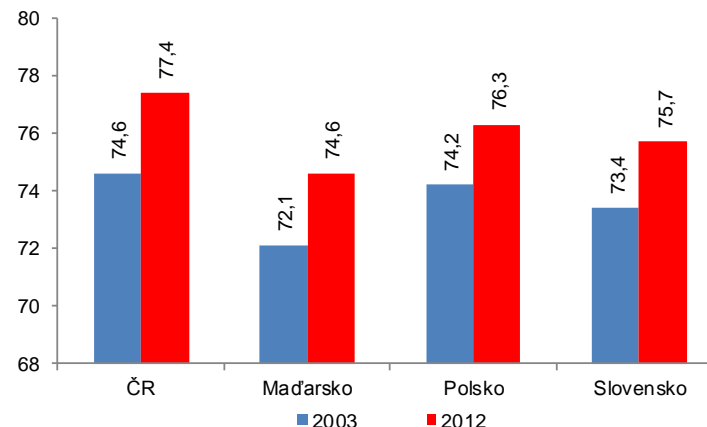
Zdroj: Eurostat

Průměrný počet dětí na ženu ve státech V4 (úhrnná plodnost)

Zdroj: Eurostat

Střední délka života ve státech V4 (v letech)

Zdroj: Eurostat

posledních 20 let migrační přírůstek (rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných) kladný. Maďarsko mělo pozitivní migrační saldo v důsledku imigrace etnických Maďarů ze sousedních zemí (zejména **Rumunsko, Srbsko a Ukrajina**). Na Slovensku je migrační přírůstek také kladný, zatímco v případě Polska se značný počet obyvatel v důsledku hledání práce vystěhovává do západních zemí EU.

Na vývoj migrace měl bezesporu vliv pád železné opony a v dalších letech (2004, 2007, 2013) i rozšiřování Evropské unie. Tyto události umožnily lepší přístup na trh práce západoevropských zemí.

K vyšší mobilitě vedly též **socioekonomické změny** (hospodářský růst, zvyšující se počet vysokoškolských studentů studujících v zahraničí, moderní zdravotní péče atd.) vzniknuvší před a po vstupu mezi státy Evropské unie.

Hlavními státy z V4 vyvážejícími pracovní sílu bylo **Polsko a Maďarsko**. Někteří z těchto migrantů odešli ze svých rodných zemí nadobro. Někteří se však vrátili i třeba z důvodu hospodářské krize, která postihla obzvláště tvrdě státy jako **Španělsko, Itálie, Řecko**, ale taky **Spojené království a Irsko**, kam proudily vlny emigrantů.

Už dnes dochází ve státech střední a východní Evropy ke stárnutí populace, vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji se toto stárnutí bude do budoucna ještě zvyšovat. Výsledkem bude mimo jiné také snižující se podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Přistěhovalci tak začne nabývat ještě většího významu než je tomu dnes. Snahou států tak bude **získávat vzdělané imigranty v produktivním věku**. Z důvodu nepřipravenosti států nalákat a udržet si tyto migranty, lze předpokládat, že nedostatek pracovních sil povede k poklesu hospodářské výkonnosti.

V4 v geopolitickém kontextu

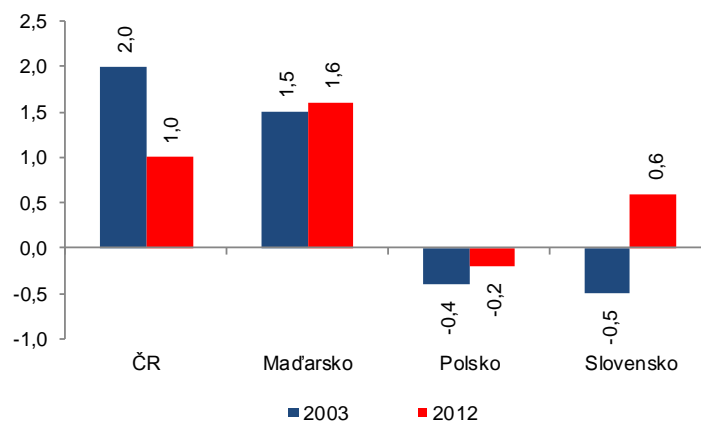
Od pádu železné opony se geopolitická situace a role Visegrádských států v Evropě zásadně změnila. Rozpad Sovětského svazu a rozpuštění Varšavské smlouvy umožnilo těmto státům vstup do NATO. **Česká republika, Maďarsko a Polsko se členy NATO staly v březnu 1999, Slovensko se připojilo v roce 2004.**

Probíhající geopolitické změny na konci devadesátých let vedly k dalšímu rozšíření EU. Tři neutrální státy Rakousko, Finsko a Švédsko se v roce 1995 staly členskými státy EU. Proti tomuto rozšíření měl námitky na konci studené války tehdejší Sovětský svaz. **K největšímu rozšíření EU došlo v roce 2004 o státy V4, baltské státy, Slovinsko, Kypr a Maltu, následované v roce 2007 Bulharskem a Rumunskem a v roce 2013 zatím nejnovějším členem EU, Chorvatskem.**

Členství jak v NATO, tak i EU pomohlo státům Visegrádu se ekonomicky integrovat se svými západními sousedy a do transatlantického bezpečnostního společenství. V důsledku toho se účastnily i některých misí, např. v Iráku nebo Afganistánu. Členství v NATO vedlo také k další regionální integraci. Všechny státy Visegrádu spolupracují při **zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany**. Plánují zřídit společné bojové skupiny. Maďarské letectvo např. kryje vzdušný prostor Slovinska.

Z geopolitického hlediska dokázalo Polsko z členství v EU a NATO profitovat nejvíce. Je to jediný stát regionu, který je schopen jednat na více či méně stejné úrovni s Francií a Německem a provádět zahraniční politiku. Takzvaný **Výmarský trojúhelník** (volný spolek těchto tří zemí) podporuje dále jejich vzájemnou spolupráci a konzultace na vládní úrovni.

Migrační saldo (v %)

Zdroj: Eurostat

Závěrečné shrnutí

Země Visegrádské čtyřky (V4) jsou 10 let po vstupu do Evropské unie **ekonomicky silnější a významnější**. Jejich průměrný roční růst HDP se zvýšil zhruba o 1 procentní bod díky členství v EU. Export těchto zemí roste třikrát rychleji než export zemí EU15. Visegrádská skupina se stala nyní **čtvrtým největším vývozcem EU28**.

Během 10letého členství v EU došlo k **silné konvergenci příjmů vůči vyspělejším zemím Evropské unie**. Ukazatel HDP na obyvatele zemí Visegrádské čtyřky, měřeno standardem kupní síly, **vzrostl ze 49 % EU15 v roce 2003 na 65 % v loňském roce**. Tři ze čtyř zemí V4 (SK, PL, CZ) si výrazně polepšily v hodnocení kvality života, přičemž Česká republika dokonce předčila i Itálii a Spojené království. Na základě srovnání průměrného růstu v zemích V4 s růstem některých konvergujících evropských států v minulosti odhadujeme, že členství v EU zvýšilo za uplynulou dekádu v zemích V4 průměrný roční růst o zhruba 1 procentní bod.

Členství v EU rozšířilo vývozní příležitosti zemí V4, z nichž tři (CZ, HU, SK) patří mezi pět nejvíce otevřených ekonomik EU28. Země Visegrádské skupiny překonaly výrazným způsobem staré členské státy v exportní výkonnosti: v posledních deseti letech **rostly jejich exporty třikrát rychleji než exporty ve starých členských státech**. Visegrádská čtyřka se v současné době zařadila na čtvrté místo mezi exportéry EU28 (v porovnání s šestou příčkou v 2003) a stala se tak silným hráčem mezi evropskými vývozci. Předním exportně orientovaným odvětvím zemí V4 se stal **automobilový průmysl**. Zatímco ještě před deseti lety vyprodukovala V4 méně aut než Francie, Španělsko, Spojené království a Itálie, nyní je V4 druhým největším producentem v Evropské unii hned za Německem.

Z rozšíření EU vytěžily i staré členské země. Visegrádská skupina s 64 miliony obyvatel nabízí obdobnou velikost trhu jako Francie či Itálie, co se týče počtu spotřebitelů, a jako země Beneluxu, z pohledu spotřebních výdajů za zboží (230 miliard eur). Vývozy ze starých členských států do zemí V4 strmě vylétly, když rostly dvakrát rychleji než jejich celkový export.

Pro udržení konvergence v oblasti příjmů a další využívání výhod plynoucích z členství v EU musí Visegrádská skupina posunout výrobu do oblastí s vyšší přidanou hodnotou, **využít více možností exportu služeb a zlepšit kvalitu institucí**, aby vytěžily efektivněji prostředky z fondů EU. V budoucnu čeká všechny země Visegrádské skupiny stárnutí populace, což povede ke **snížení počtu obyvatel produktivního věku**. Pokud země V4 neučiní ve střednědobém horizontu dostatečné kroky k nalákání pracovní síly ze zahraničí, lze očekávat, že snížená nabídka na trhu práce povede v celém regionu k výraznému zpomalení potenciálního růstu HDP.

Přílohy

Výroba automobilů (mil.)

	Německo	V4	Španělsko	Francie	Spojené království	Česká republika	Slovensko	Itálie	Polsko	Belgie	Rumunsko	Maďarsko	Rakousko	Švédsko	Portugalsko	Slovinsko
2003	5,507	1,171	3,030	3,620	1,846	0,442	0,281	1,322	0,322	0,904	0,095	0,126	0,140	0,323	0,239	0,118
2013	5,718	2,914	2,163	1,740	1,597	1,133	0,975	0,658	0,583	0,480	0,411	0,222	0,171	0,161	0,154	0,094

Zdroj: OICA, Erste Group Research

Žebříček kvality života

	Švédsko	Lucembursko	Nizozemí	Rakousko	Dánsko	Slovinsko	Finsko	Německo	Francie	Belgie	Malta	Irsko	Česká republika	Kypr	Itálie	Spojené království	Polsko	Španělsko	Průměr V4	Slovensko	Portugalsko	Litva	Řecko	Rumunsko	Maďarsko	Estonsko	Lotyšsko	Bulharsko
2003/2005	5,2	6,2	10,1	7,2	7,6	11,0	10,5	11,2	12,3	11,3	11,5	9,9	15,5	14,1	12,6	12,3	18,0	14,2	17,8	20,2	15,7	22,3	15,9	20,5	17,4	21,8	22,7	21,5
2013	5,1	5,1	6,4	6,8	9,7	10,3	10,4	10,7	10,7	11,6	11,9	12,9	13,6	13,7	13,8	14,2	15,2	15,4	16,5	16,8	17,8	19,3	19,6	20,5	20,6	21,1	22,4	22,9

zlepšení (+) zhoršení (-) pozice	Nizozemí	Slovensko	Litva	Polsko	Česká republika	Francie	Průměr V4	Lucembursko	Estonsko	Slovinsko	Německo	Kypr	Rakousko	Lotyšsko	Švédsko	Finsko	Rumunsko	Belgie	Malta	Itálie	Španělsko	Bulharsko	Spojené království	Portugalsko	Dánsko	Irsko	Maďarsko	Řecko
	3,7	3,5	3,0	2,8	1,9	1,6	1,2	1,1	0,8	0,7	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,0	0,0	-0,4	-0,4	-1,2	-1,2	-1,5	-1,9	-2,1	-2,2	-3,0	-3,2	-3,8

Zdroj: Eurostat, Erste Group Research

Kumulativní čistá pozice zemí V4 vůči rozpočtu EU v letech 2004-2012 (v mld. EUR)

	Čistá pozice	Zemědělství	Strukturální opatření	Ostatní příjem	Vlastní zdroje vycházející z DPH	Vlastní zdroje vycházející z HND	Ostatní platby
Polsko	52,1	25,5	46,4	6,8	-4,1	-17,8	-4,8
Maďarsko	17,4	9,0	14,0	2,1	-1,0	-5,2	-1,5
Česká republika	10,0	6,6	12,6	2,1	-1,6	-7,4	-2,4
Slovensko	6,3	3,7	6,3	1,2	-0,6	-3,2	-1,1

Zdroj: Evropská komise

Podíl odpovědí „Spíše věřím“ na otázku: Jak velkou důvěru máte v EU?

	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
1. 11. 2013	34 %	47 %	45 %	47 %
1. 5. 2013	35 %	47 %	39 %	45 %
1. 11. 2012	34 %	44 %	48 %	45 %
1. 5. 2012	30 %	38 %	41 %	49 %
1. 11. 2011	38 %	47 %	47 %	48 %
1. 5. 2011	45 %	54 %	52 %	61 %
1. 11. 2010	50 %	62 %	58 %	71 %
1. 5. 2010	50 %	55 %	52 %	65 %
1. 11. 2009	50 %	53 %	52 %	71 %
1. 5. 2009	55 %	49 %	52 %	65 %
1. 11. 2008	58 %	51 %	55 %	70 %
1. 5. 2008	59 %	52 %	59 %	67 %
1. 11. 2007	58 %	60 %	62 %	65 %
1. 5. 2007	61 %	61 %	68 %	66 %
1. 11. 2006	62 %	61 %	58 %	62 %
1. 5. 2006	60 %	70 %	58 %	60 %
1. 11. 2005	53 %	57 %	51 %	56 %
1. 5. 2005	52 %	58 %	52 %	55 %
1. 11. 2004	52 %	64 %	50 %	60 %

Zdroj: Eurobarometer